

Ntsheketo i wa Bonisile John Kani.

U tswariwile hi lembe ra 1943 eNew Brighton edorobeni ra Gqeberha. Kusuka loko a ha ri ntsongo, a rhandza ku tlanga na mitsheketo.

Jaha leri ra le Kapa-Vuxa ri kurile ri va mutlangi, mutsari na mukombeteri wa ndhuma misava hinkwayo.

Kokwanaxisati wa John hi yena a n'wi ngeniseke eka timhaka ta switori. U n'wi tsheketerile mitsheketo yo tala na ku n'wi dyondzisa ku tumbuluxa mitsheketo.

Madyambu man'wana na man'wana a nga si etlela kokwana wa John a a n'wi tsheketelela.

A n'wi tsheketelelela hi mitsheketo yo chavisa ya noyi wa meno na min'wala yo leha.

Siku rin'wana, kokwanaxisati wa John u n'wi komberile ku ri a tsheketa.

A sungula, "Khale wa khaleni a ku ri na mukhegula loyi a tshamela ro lava vana ku tsheketa!"

John a a rhandza ku tsheketa. U sungurile ku tlanga eka swikeche exikolweni.

Swikeche i switori leswi tlangiwaka hi vatlangi.

Vatlangi va nga kota ku cinca marito ma vona va endla wonge a hi vona. Va tlanga eka swiyimo swo hambanahambana eka swikeche na tifilimi.

Loko John a ha ri ntsongo, a ta vona tifilimi na vanghana va yena la nga twisisiki Xinghezi.

John a ku ri yena a tolokela vanghana va yena hi ku tirhisa marito mo hambana.

Endzhaku ko heta xikolo, John u yile a ya tirha efemeni.

U tlhele a hlangana na vatlangi van'wana lava tirhaka mitirho yin'wana. A ku tale vatlangi va vantima.

John a ku, "A hi ngo va ntlawa wa vatlangi va vantima. A hi ri masocha exitejini. A hi hamba hi tirhisa vutshila ku vulavula hileswi nga hoxeka."

Hi nkarhi wolowo, John u vile munghana wa kahle wa mutlangi Winston Ntshona. Va sungule ku endla swikeche swin'we.

A va ri eka ntlawa wa ntlangu lowu vuriwaka *Serpent Players*.

Ntlawa lowu wu tlangile ro sungula eka goji ra nyoka ezu ya le Gqeberha.

I mhaka va tithyeke leswaku hi vona *Serpent Players*.

The Serpent Players a yi lulamisiwile hi Athol Fugard, un'wana wa mutlangi na mutsari.

Athol, John na Winston va tirhile swin'we ku tumbuluxa mitlangu yo tala hi malembe ya va 1970.

Mitlangu ya kona a yi kombisa ku xaniseka ka vantima hi nkarhi wa mfumo wa xihlawuhlawu. Yin'wana ya mitlangu ya kona yi katsa '*Sizwe Banzi is Dead*' na '*The Island*'.

'Sizwe Banzi is Dead' i ntlangu wa mayelana na nawu wa mapasi, laha vantima a va fanela ku famba na madompasi.

Sizwe Banzi u tsandzeka ku tirha hikuva a pfumala mpfumelelo eka dompasi.

Kasi ntlangu wa *'The Island'* wona a wu ri wa vavanuna vambirhi eRobben Island, jele ya ndhuma ya vakhotsiwa va tipolitiki.

Hi 1975 eNew York, John na Winston va kumile sagwati ra *Tony Awards* hikokwalaho ka ntlangu wa '*Sizwe Banzi Is Dead*' na '*The Island*'.

Sagwati ra *Tony Award* i sagwati ra nkoka eka misava hinkwayo eka lava tirheke swinene eka swa thiyeta.

John u sungule ku tirha ni thiyeta na mukombeteri Barney Simon.

John na Barney va tumbuluxile Laborethari ya *Market Theatre* leyi ku nga xiphemu xa *Market Theatre* eJoni.

Laborethari leyi yi tirha ku letela vanhu lava lava ku tirha ethiyeta, ngopfungopfu vatlangi.

Hi 2014, thiyeta yi cincile vito ra yin'wana ya tiholo ta yona ku va John Kani Theatre ku n'wi xixima.

Hi 2002, John u tsarile ntlangu wa yena wo sungula. Wu vuriwa '*Nothing but the Truth*'. Ntlangu lowu wu humelela eAfrika-Dzonga endzhaku ka xihlawuhlawu.

Eka malembe mo tala lama hundzeke, John u tlangile eka mitlangu yo tala ku katsa, '*Othello*' wa William Shakespeare na '*Miss Julie*' wa August Strindberg.

John u tlangile na le ka ntlangu wa thelevhixini wa ndzhandzelo na le ka filimi. Hi 2016, u tlangile a ri Hosi *T'Chaka of Wakanda* eka filimi ya '*Captain America: Civil War*'.

Endzhaku ka malembe mambirhi u tlhele a tlanga a ri *King of Wakanda* eka filimi ya '*Black Panther*'.

John a tirhisa Xiqhoza eka filimi ya *Wakanda*.

Hi 2005, John u havexeriwile *The Order of Ikhamanga* hi mfumo wa Afrika-Dzonga.

Sagwati leri ri nyikiwa lava nga tirha hi matimba eka vutumbuluxi ku fana na le thiyeta, matsalwa, vuyimbeleri na swa mahungu.

Namuntlha John wa ha tsala, wa tlanga na kona wa humelela eka swa thiyeta.

—John Kani u vula leswi landzelaka hi ku humelela ka yena:

1. “Thiyeta, vutsari na ku tlanga swi ndzi pfuneta ku tiehleketeta, ndzi kumisisa leswi nga endzeni ka mbilu ya mina.”
2. U ehleketa leswaku u vula yini? Vulavula na vanghana va wena.

—Swivutiso

1. I mani loyi a kuceteleke John Kani ku rungula mitsheketo? Hikokwalaho ka yini u vula sweswo?
2. Hlamusela leswaku vanhu lava va endla yini ethiyeta: vatlangi, vatsari, vakombisi.
3. Xana vito ra ntlangu wa of *'The Serpent Players'* ri suka kwihi?
4. Lavisisa leswaku ku na ntlawa wa thiyeta laha u tshamaka kona.
5. Xana vatlangi va duma njhani entirhweni wa vona?
6. Xana hi wahi mavonelo ya wena hi ntirho wa vatlangi na vayimbeleri?
7. John Kani u ri, "Hi tirhisile vutshila ku vulavula hi ku lwisa leswo hamboloka." Hi swihi leswo hamboloka leswi va nga ha vaka va vulavule hi swona hi wena?
8. Hikokwalaho ka yini u ehleketa leswaku vanhu va tirhisa vutshila ku vulavula hi leswo hamboloka eka vaaki?

Ntsheketo lowu wu endliwile na ku tsariwa hi
Xivhenda tanihi xiphemu xa phurojeke ya
switirhisiwa swo hlaza swa Zenex Ulwazi Lwethu hi
2021.